

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ ЗА СПЕЦИЈАЛНУ ЕДУКАЦИЈУ И РЕХАБИЛИТАЦИЈУ

ВЕЋЕ ЗА МАСТЕР, СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ И ДОКТОРСКЕ СТУДИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ УРАЂЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидат: мр Даниела Тамаш

Тема: „Тип становања и квалитет живота особа са интелектуалном ометеношћу“

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Датум и орган који је формирао комисију:

24.2.2015. Веће за мастер, специјалистичке и докторске студије, Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.

Састав комисије:

Др Ненад Глумбић, редовни професор, ужа научна област Олигофренологија, изабран 21.4.2011., запослен на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију,

Др Милица Глигоровић, редовни професор, ужа научна област Олигофренологија, изабрана 18.5.2015., запослена на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију,

Др Иван Јерковић, ужа научна област Психологија, изабран 29.3.2013., запослен на Универзитету у Новом Саду – Филозофском факултету.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме: Даниела (Миленко) Тамаш

Датум рођења, општина, република: 18.9.1973., Нови Сад, Република Србија

Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 16.7.2009. Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију. „Развој комуникативних способности и функционалност деце са аутизмом“.

Научна област из које је стечено звање магистра наука: Логопедија

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Тип становања и квалитет живота особа са интелектуалном ометеношћу“.

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација „Тип становања и квалитет живота особа са интелектуалном ометеношћу“, написана је на 215 страна. Осим Увода, апстракта на српском и енглеском језику, Литературе и Прилога садржи следећа поглавља: Теоријске основе (од 8. до 44. стр.), Проблем истраживања (од 46. до 48. стр.), Циљеви и задаци истраживања (од 48. до 49. стр.), Хипотезе истраживања (49. стр.), Методологија истраживања (од 50. до 60. стр.), Резултати истраживања (од 60. до 128. стр.), Дискусија (од 130. до 157. стр.), Закључак (од 157. до 163. стр.), Предлог мера (од 163. до 164. стр.). Рукопис завршене докторске дисертације садржи 55 табела и списак од 280 библиографских јединица. Од тога је 257 (91,78%) страних и 23 (8,22%) домаћих референци. Издања објављена у последњих пет година обухватају 24 референце (8,57% укупног броја библиографских јединица).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидаткиња у **Уводном делу** дисертације истиче значај модела рехабилитације засноване на друштвеној заједници, као алтернативу институционалном моделу збрињавања особа са интелектуалном ометеношћу. У складу са социјалним моделом ометености, за чију се имплементацију кандидаткиња залаже, основни циљ пружања услуга социјалне заштите треба да буде усмерен ка подстицању осећаја заједништва, а не само ка физичкој интеграцији особа са интелектуалном ометеношћу у општу популацију. Актуелни процеси деинституционализације сагледани су кроз призму међународно прихваћених докумената, који пружају правни оквир за остваривање пуне социјалне инклузије особа са интелектуалном ометеношћу: *Конвенција УН о правима особа са инвалидитетом*, *Акциони план Савета Европе за промовисање права и пуног учешћа особа са инвалидитетом у друштву 2006-2015.*, *Европска стратегија за особе са инвалидитетом 2010-2020.*, *Оквир квалитета за услуге од општег интереса у ЕУ*. Затим се указује на реформске процесе у нашој средини, као и на неопходност да се модел становања уз подршку, као релативно нов у нашој земљи, евалуира са различитих аспеката. Један од могућих приступа евалуацији ефеката становања уз подршку јесте и процена квалитета живота особа са интелектуалном ометеношћу које су корисници наведене услуге социјалне заштите.

Теоријски део докторске дисертације подељен је у шест поглавља. У првом делу, који дефинише концепт становања уз подршку, наглашава се да деинституционализација и трансформација услуга подршке за особе са интелектуалном ометеношћу подразумева системске промене које треба да резултирају мањим ослањањем на резиденцијалну бригу и ширењем социјалних услуга подршке. Као предуслов за реформисање услуга социјалне заштите, у смислу процеса деинституционализације, и као алтернатива институционалном моделу, развијен је модел у заједници утемељене рехабилитације. Уз кратак осврт на почетак процеса деинституционализације у другој половини прошлог века, детаљно је анализиран процес трансформације установа социјалне заштите у Србији, којима је претходило усвајање бројих стратегијских докумената, Мастер плана трансформације, као и читавог низа оперативних планова за сваку појединачну установу.

Значајне промене у социјалној политици, на глобалном нивоу, у пракси су довеле до пружања услуга и индивидуализоване подршке у заједници, партиципативном управљању, развоју интерне евалуације система подршке и квалитета услуге и унапређењу методологије рада. У другом поглављу теоријског дела кандидаткиња доводи у везу систем индивидуализоване подршке са квалитетом живота особа са интелектуалном ометеношћу. Наглашава да је традиционални концепт квалитета живота, на начин на који га дефинише Светска здравствена организација, данас знатно проширен тако да укључује концептуални оквир за оцену личних исхода, друштвену стратегију унапређења квалитета, као и критеријуме за оцену ефикасности стратегија унапређења квалитета живота. Проширени концепт квалитета живота особа са интелектуалном ометеношћу постаје значајан фактор за социјалне промене у односу према особама са интелектуалним и другим развојним поремећајима и увођење реформских промена у циљу побољшања квалитета живота, са фокусом на личне исходе сваког појединца. Темељном анализом евалуационих студија кандидаткиња указује на битне одреднице квалитета живота особа са интелектуалном ометеношћу које живе у примарним породицама, које се налазе на смештају у резиденцијалним установама, као и оних које су обухваћене моделом становања уз подршку. У сваком од наведених модела становања концепт квалитета живота је сагледан кроз призму индивидуализоване подршке.

У литератури се, међу персоналним карактеристикама које представљају значајан фактор ризика за институционализацију и реинституционализацију, нарочито истичу поремећаји понашања. Управо због тога је треће поглавље теоријског дела дисертације посвећено проблемима у понашању особа са интелектуалном ометеношћу. Према резултатима истраживања других аутора, најизраженији ризик маркери за проблеме у понашању су тежина интелектуалне ометености, аутизам, поремећај спавања, сензорна

преосетљивост, дисфункција комуникације, социјални дефицити и употреба психотропних лекова. Кандидаткиња посебно указује на чињеницу да се агресија и самоповређивање, као најозбиљније манифестације проблема у понашању, углавном третирају психотропним лековима. Истраживачи указују на то да су проблеми у понашању код особа са интелектуалном ометеношћу које бораве у стационарним установама, разлог за до 90% од укупног броја прописаних психотропних лекова. Као резултат овог фактора, особе са сметњама у развоју су највећа група популације која користи медикаментозну терапију. Пракса дугорочне примене психотропних лекова често резултира нежељеним ефектима као што су гојазност, хиперсаливација, повећана узнемиреност, гастроинтестиналне сметње, као и екстрапирамидални ефекти, од којих неки могу бити ирверзибилни. Посебно је истакнут значај срединских чинилаца који могу да подстакну и поткрепе проблеме у понашању, а на које се може деловати без примене психотропних лекова. У овом делу су објашњени различити теоријски приступи узроцима и механизмима агресивног понашања, облици испољавања агресије, као и неуробиолошки супстрат агресивног понашања.

Природа односа између проблема у понашању, адаптивног понашања и квалитета живота предмет је анализе трећег поглавља теоријског дела докторске дисертације. Посебно се истиче недостатак социјалне партиципације, као један од могућих чинилаца који доприносе појави проблема у понашању и ниском нивоу социјалне адаптације особа са интелектуалном ометеношћу. Такође је проблематизована веза социјалних дефицита, могућих проблема у понашању и депресије код особа са лаком и умереном интелектуалном ометеношћу.

Прелазак са институционалне бриге на живот у заједници јесте потребан, али не и довољан услов да би корисници остварили напредак. Поред промене смештаја, неопходно је променити модел пружања подршке особља и базирати га на индивидуалном приступу, поготово особама са тежом или вишеструком ометеношћу. У петом поглављу кандидаткиња се бави потенцијалним ризицима реинституционализације, указујући на неутемељени оптимизам аутора који су очекивали да ће се пуком физичком интеграцијом особа са интелектуалном ометеношћу знатно смањити учесталост психопатолошких манифестација и проблема у понашању.

У последњем, шестом поглављу, теоријског дела докторске дисертације, кандидаткиња се бави стресом код особа са интелектуалном ометеношћу. Најпре излаже Лазарусову концепцију стреса и суочавања са стресом које представља скуп когнитивних и бихејвиоралних напора за превазилажење стресне ситуације и/или емоција које та ситуације изазива. Затим наводи типичне реакције на стрес, као и механизме суочавања са стресом особа са интелектуалном ометеношћу.

Истраживачки део рада почиње дефинисањем **проблема истраживања**. У истоименом поглављу кандидаткиња сагледава тип становања као једну димензију квалитета живота кроз коју је могуће анализирати ниво задовољења основних потреба, осећај задовољства, квалитет комуникације и социјалних односа, личне компетенције, самосталност и независност. С обзиром на значај социјалне подршке у постизању одговарајућег квалитета живота особа са интелектуалном ометеношћу намеће се питање утицаја модела становања на различите домене квалитета њиховог живота.

Из овако дефинисаног проблема проистекли су **циљеви и задаци истраживања**. Циљеви истраживања су: утврђивање природе односа квалитета живота и типа становања особа са интелектуалном ометеношћу; утврђивање интензитета и појавних облика проблема у понашању особа са интелектуалном ометеношћу у различитим типовима становања, као и утврђивање присуства доживљеног стреса у односу на тип становања особа са интелектуалном ометеношћу. Задаци истраживања су: прикупљање података о полу, старости, степену интелектуалне ометености, придруженим медицинским стањима и типу становања испитаника; процена квалитета живота особа са интелектуалном ометеношћу у различитим типовима становања; утврђивање детерминанти проблема у понашању особа са интелектуалном ометеношћу у односу на тип становања; утврђивање присутности различитих стресора код особа са интелектуалном ометеношћу у различитим типовима становања и поређење субјективних резултата самопроцене и процене стручњака који су запослени у институцијама и организацијама у којима су испитаници обухваћени разним видовима подршке; утврђивање разлика у интензитету и појавним облицима агресивности у понашању особа са интелектуалном ометеношћу у различитим типовима становања; утврђивање разлика у заступљености агресивног понашања у односу на узроке агресивности код особа са интелектуалном ометеношћу у различитим типовима становања; утврђивање корелација између агресивног понашања изазваног различитим узроцима и процене стручњака о присуству стреса код испитаника и субјективног доживљаја стреса особа са интелектуалном ометеношћу, на нивоу целокупног узорка и у различитим типовима становања и утврђивање корелација између квалитета живота особа са интелектуалном ометеношћу у различитим типовима становања и различитих фактора проблема у понашању, стреса и агресивности.

Кандидаткиња је поставила три хипотезе: особе са интелектуалном ометеношћу које су обухваћене програмом становања уз подршку имају бољи квалитет живота у односу на испитанике који живе у породичном окружењу и у стационарним установама; интензитет и појавни облици проблема у понашању особа са интелектуалном ометеношћу зависе од типа становања; код испитаника који станују уз подршку присуство стреса је на нижем нивоу у

односу на испитанике који живе у институцији или са примарном породицом.

У поглављу **Методологија истраживања** описани су узорак, примењени инструменти и процедура истраживања.

Узорком је обухваћено 122 одраслих испитаника са умереном интелектуалном ометеношћу. Испитивани узорак је подељен у три групе. Први подузорак чине 51 особа са интелектуалном ометеношћу која живи у установама стационарног типа. Други подузорак чини 38 испитаника, који живе у примарној породици, док је трећим подузорком обухваћено 33 испитаника, укључених у програм становања уз подршку. Испитаници из три подузорака су уједначени по полу и степену интелектуалне ометености. Пошто постоје значајне разлике у просечној вредности хронолошке старости испитаника из различитих подузорака, ефекат календарског узраста је статистички контролисан.

За процену квалитета живота испитаника са интелектуалном ометеношћу у овом истраживању употребљена је *Свеобухватна скала за процену квалитета живота (Comprehensive Quality Of Life Scale, ComQol – I5, Fifth Edition, Cummins, 1997)*. Процена проблема у понашању базирана је на употреби два инструмента: *Скала непријатељства и агресије за одрасле, Реактивна/Проактивна (The Adult Scale of Hostility and Aggression, Reactive/Proactive A-SHARP, Matlock, Aman, 2009)* и *Упитник о функцијама понашања (Questions About Behavioral Function, QABF, Matson & Vollmer, 1995)*. *Упитник за процену стресних животних догађаја (Life Stress Inventory, Bramston, Fogarty, & Cummins, 1997)* је коришћен, како за самопроцену, тако и за објективну процену стресних животних догађаја. Сви коришћени инструменти имају високо степен поузданости, не само у истраживањима на нормативном узорку, већ и у актуелном истраживању.

Сви испитаници су обухваћени истраживањем уз њихову информисану сагласност и сагласност директора и координатора установа и организација у којима се истраживање реализовало. Примену упитника који су коришћени у истраживању реализовало је стручно особље које ради у установама и организацијама које пружају подршку испитаницима и природом свог посла долазе у контакт са испитаницима и упознати су са њиховим стањем и индивидуалним карактеристикама. Делови појединих инструмената који захтевају испитивање субјективног доживљаја испитаника, као што су субјективни доживљај важности и задовољства, који се односе на различите категорије квалитета живота обухваћених *Свеобухватном скалом за процену квалитета живота*, и субјективни доживљај потенцијално стресних догађај у оквиру *Упитника за процену стресних животних догађаја – самопроцена*, рађени су уз подршку стручног особља. Испитаницима су дата објашњења за појмове, описане ситуације или формулације питања која не разумеју у циљу добијања што прецизнијих одговора.

У **Резултатима истраживања** кандидаткиња табеларно приказује скорове испитаника из три подузорка на скалама за процену квалитета живота уз навођење основних статистичких параметара који указују на статистичку значајност разлике у различитим доменима квалитета живота испитаника из различитих подузорака. Такође су приказане разлике у детерминантама проблема у понашању и нивоа претрпљеног стреса. У оквиру посебних потпоглавља извршена је анализа узрочника стреса у сваком облику становања појединачно. Разлике у начину и степену испољавања агресивног понашања приказане су применом једнофакторске анализе варијансе, док је повезаност квалитета живота особа са интелектуалном ометеношћу са детерминантама проблема у понашању, стресом и агресивношћу утврђена корелационом анализом.

Дискусија је заснована на интерпретацији истраживачких резултата у односу на постављене циљеве и хипотезе. Добијени резултати су интерпретирани анализом већег броја референци, углавном страних аутора, којима се потврђују добијени резултати, али и оних аутора, који због разлике у методолошком дизајну, добијају унеколико другачије резултате.

У поглављу **Закључак** кандидаткиња врши кратку рекапиталацију најзначајнијих резултата везаних за потврђивање постављених хипотеза. У другом делу овог поглавља наведени су општи закључци о повезаности типа становања са квалитетом живота и проблемима у понашању код особа са интелектуалном ометеношћу. Ово поглавље се завршава предлогом мера за унапређивање квалитета живота особа са интелектуалном ометеношћу.

У **Литератури** је наведен екстензиван списак од 280 референци, који упућује на темељно познавање релевантних извора научних информација у области становања и квалитета живота особа са интелектуалном ометеношћу. Углавном је коришћена литература писана на енглеском језику будући да се процес деинституционализације (па самим тим и евалуација његових ефеката) дуги низ година реализовао у развијенијим земљама енглеског говорног подручја.

Прилози садрже Свеобухватну скалу за процену квалитета живота; Упитник за процену стресних животних догађаја и Објективну скалу стреса; Упитник о функцијама понашања; Скалу непријатељства и агресије (реактивне и проактивне) за одрасле; списак скраћеница у табелама; биографију кандидата; изјаву о ауторству; изјаву о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада, као и изјаву о коришћењу.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

У оквиру рада на докторској дисертацији прихваћен је за објављивање један рад у водећем часопису националног значаја, категорије М51:

1. Тамаш, Д., Глумбић, Н. (2015). Фактори проблема у понашању и тип становања особа са интелектуалном ометеношћу. *Специјална едукација и рехабилитација*, 14 (1). doi:10.5937/specedreh1-7683.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На основу остварених циљева и задатака истраживања и резултата тестирања хипотеза кандидаткиња доноси следеће закључке:

1. Квалитет живота особа са интелектуалном ометеношћу је у директној вези са типом становања. На основу резултата нашег истраживања по питању квалитета живота најбоље резултате имају особе које су обухваћене програмом становања уз подршку, а најлошије резултате особе које станују у институцији.
2. На основу резултата процене детерминанти проблема у понашању можемо да закључимо да су детерминанте проблема у понашању најзаступљеније код испитаника који живе у институцији.
3. Без обзира на тип становања постоји негативна корелација између квалитета живота и детерминанти проблема у понашању, поготово у областима здравственог стања и емоционалног благостања.
4. Упитником за процену стресних животних догађаја добијени су резултати на основу којих можемо да закључимо да између типа становања и присуства стреса изазваног различитим факторима код особа са интелектуалном ометеношћу постоји директна повезаност. Особе које живе са својим породицама и у институцијама показују подједнако присуство стреса, које је статистички значајно израженије у односу на особе које су обухваћене програмом становања уз подршку. Резултати добијени применом *Свеобухватне скале за процену квалитета живота* наводе на закључак да већи степен самосталности,

могућности избора и социјалних интеракција, које остварују особе обухваћене програмом становања уз подршку, утичу на присуство стреса у тој групи испитаника.

5. Без обзира на тип становања постоји негативна корелација између квалитета живота и присуства стреса што се може закључити на основу резултата примене *Упитника за процену стресних животних догађаја* и високе подударности одговора добијених поређењем резултата субјективне и објективне процене. Испитаници који живе у институцији имају најнижи ниво квалитета живота и показују нижи степен задовољства сопственим животом; детерминанте проблема у понашању и фактори стреса су заступљенији у односу на остале две групе испитаника.

6. Интензитет испољавања агресивности и њених појавних облика је значајно нижи код испитаника који су обухваћени програмом становања уз подршку у односу на испитанике који станују у институцијама и са својим породицама што наводи на закључак да је интензитет испољавања агресивности повезан са типом становања.

Упоредна анализа резултата кандидата са резултатима литературе

На основу статистичке анализе утврђено је да тип становања остварује статистички значајан утицај на субјективни доживљај задовољства и придавање важности у свим испитиваним областима квалитета живота испитаника, док старост испитаника нема значајан утицај. Резултати процене субјективног доживљаја испитаника у категорији задовољства и важности испитиваних области квалитета живота подударају се са резултатима процене запосленог особља које пружа подршку испитаницима.

Сличне резултате добили су и аутори у Шпанији где је уз помоћ *Скале за процену задовољства животом (Satisfaction with Life Scale, SWLS)* рађено истраживање у оквиру којег је процењено задовољство квалитетом живота особа са интелектуалном ометеношћу у различитим типовима становања. Резултати су показали да су особе са интелектуалном ометеношћу које живе у институцији имале нижи ниво задовољства животом у поређењу са испитаницима који живе у отвореној заједници. У областима које се односе на контакте са друштвеном средином и радним ангажовањем, испитаници који станују изван институције су показивали значајно виши ниво задовољстава животом у односу на испитанике који станују у институцији (Lucas-Carrasco, Salvador-Carulla, 2012).

У Хрватској је рађено истраживање чији је основни циљ био утврђивање фактора који одређују објективна обележја квалитета живота одраслих особа са интелектуалном ометеношћу у зависности од услова живота у институцији или породици. За процену квалитета живота испитане су следеће области: учешће појединаца у свакодневним

активностима, активности самопослуживања, слободно време и радне активности у заједници, социјални контакти са родбином, пријатељима и комшијама и могућности остваривања приватности у свом животном окружењу. Резултати показују да особе које живе са својим породицама у целини имају бољи квалитет живота. Међутим, студија такође показује да особе које живе са породицама имају ограничен степен социјалних интеракција и учешћа у заједници (Братковић, 2002).

Резултати актуелног истраживања показују да се код особа са интелектуалном ометеношћу, након деинституционализације, мења начин коришћења слободног времена. Испитаници који су у програму становања уз подршку имају највећи ниво припадности и укључености у друштвену заједницу, што је у складу са резултатима других аутора који указују на адекватније коришћење слободног времена након деинституционализације (Felce, Emerson, 2001).

Истраживачки резултати показују да између подузорака испитаника, у зависности од типа становања, постоје статистички значајне разлике у детерминантама проблема у понашању: привлачење пажње, жеље да се побегне од одређене ситуације, несоцијални мотиви, материјални мотиви – жеља да се нешто узме или добије. У подузорку испитаника који су у програму становања уз подршку утицај детерминанти проблема у понашању је статистички значајно мање испољен у односу на остала два подузорка, док испитаници који живе у породицама и у институцији имају сличне резултате. Разлика се уочава једино у варијабли која се односи на материјални узрок проблема у понашању – испитаници који живе ван институције значајно мање испољавају проблематично понашање услед материјалног узрока од испитаника у институцији.

Матсон и Boisjoli су 2007. године радили студију која је имала за циљ да истражи могуће обрасце више варијабли које утичу на проблеме у понашању и поузданост *QABF* у идентификовању, не само основне, већ и секундарне функције понашања (Matson, Boisjoli, 2007). На основу добијених резултата уочава се висока корелација скорова скале за бекство и агресивног понашања које подстичу више фактора и умерена корелација материјалних фактора са агресивним понашањем и самоповређивањем. Ови резултати се делимично подударају са резултатима актуелног истраживања у смислу значаја материјалног фактора за испољавање проблематичног понашања код испитаника који станују у институцији.

Резултати анализе субјективног доживљаја испитаника по питању присуства стреса у њиховим животима и процене од стране стручњака, показују да је код испитаника који станују уз подршку статистички значајно мање изражено присуство стреса, у односу на остале две групе испитаника. Резултати истраживања Хартлија и Маклина (Hartley, MacLean, 2008) указују на то да се заступљеност психолошког стреса разликује у зависности

од типа становања. Код особа са интелектуалном ометеношћу које живе са цимером или партнером стрес је мање присутан у односу на испитанике који живе са породицом или у групама.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања су приказани табеларно уз одговарајуће коментаре. Приказ резултата је структуриран у пет тематских целина, чиме је значајно олакшана анализа добијених резултата. У прве четири тематске целине приказане су разлике у специфичним доменама квалитета живота, детерминантама проблема у понашању, нивоу стреса и степену испољености агресивног понашања између испитаника који живе у институцији, испитаника који бораве у својим примарним породицама и оних испитаника са интелектуалном ометеношћу који су обухваћени програмом становања уз подршку. Пета тематска целина је заснована на корелационој анализи.

У тумачењу резултата кандидаткиња се придржава принципа непристрасне интерпретације добијених резултата, поредећи добијене налазе са налазима других аутора.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација „Тип становања и квалитет живота особа са интелектуалном ометеношћу“ кандидаткиње мр Даниеле Тамаш, представља јединствено истраживање на нашим просторима, будући да у нашој средини, упркос општеприхваћеном ставу да је становање уз подршку најадекватнији облик смештаја за одрасле особе са интелектуалном ометеношћу, никада није спроведена процена квалитета живота корисника наведеног облика социјалне заштите.

У теоријском делу рада кандидаткања је ситуирала проблематику становања и квалитета живота унутар ширег концепта социјалног модела ометености. Методолошки дизајн у складу је са предложеним истраживачким пројектом. Формирање пригодног узорка условљено је захтевима праксе, с обзиром на још увек мали број одраслих особа са интелектуалном ометеношћу које су у нашој земљи обухваћене програмом становања уз подршку. У истраживању су коришћени инструменти добрих психометријских карактеристика. Истраживачки резултати су приказани на систематичан и прегледан начин. Интерпретација добијених резултата заснована је на темељном изучавању релевантних научних извора.

На основу резултата истраживања кандидаткиња формулише предлог мера усмерених на побољшање квалитета живота особа са интелектуалном ометеношћу обухваћених моделом становања уз подршку, чиме се ризици реинституционализације значајно смањују.

X ПРЕДЛОГ

Комисија са задовољством предлаже Већу за мастер специјалистичке и докторске студије Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију да прихвати извештај о оцени урађене докторске дисертације „Тип становања и квалитет живота особа са интелектуалном ометеношћу“ кандидаткиње мр Даниеле Тамаш и да га упуту у даљу процедуру.

У Београду, 9.6.2015.

КОМИСИЈА

Проф. др Ненад Глумбић
редовни професор, Универзитет у Београду
– Факултет за специјалну едукацију и
рехабилитацију

Проф. др Милица Глигоровић
редовни професор, Универзитет у Београду
– Факултет за специјалну едукацију и
рехабилитацију

Проф. др Иван Јерковић
редовни професор, Универзитет у Новом
Саду – Филозофски факултет